

МАКТАВ ТА`ЛИМ ТИЗМДА ИМКОНИЯТИ CHEKLANGAN BOLLALARNI O`QITISHDA INKLYUZIV TA`LIMNING O`RNI VA AHAMIYATI

Shamshidinova Dilafruz Ilxomjonovna

Davlatobod tumani XTB ga qarashli

33-sonli umumiy o`rta ta`lim maktabi amaliyotchi psixologi

Abstract:

This article is about education today in the field of teaching a child who has special education the role and relevance of inclusive education in teaching, the shortcomings in it and professional skills in pedagogical personnel in its implementation and theoretical data on skill shakilantrish , improvement of level of psychological knowledge were presented.

Аннотация:

В данной статье представлена теоретическая информация о роли и значении инклюзивного образования в обучении детей, нуждающихся в специальном образовании в системе образования на сегодняшний день , о недостатках этого образования и его реализации, о формировании профессиональных навыков и навыков у педагогических работников, о повышении уровня психологических знаний.

Annotatsiya:

Ushbu maqola bugungi kunda ta`lim tizmda maxsus ta`limga muxtoj bollalarni o`qitishda inklyuziv ta`lim o`rni va ahamiyati, bundagi kamchliklar va uning amalga oshirishda pedagog xodimlarda kasbiy ko`nikma va malakalarni shakilantrish , psixologik bilim saviyasni oshirish bo`yicha nazariy ma`lumotlar keltirilgan.

Keywords: Personality, inclusive education, prevention, correction, psyche, perception, memory, psychology

Ключевые слова: личность, инклюзивное образование, профилактика, коррекция, психика, восприятие, память, психология

Kalit so`zlar: Shaxs, inklyuziv ta`lim, profilaktika, korreksiya, psixika, idrok, xotira, psixologiya

KIRISH

Bugungi kunda davlatimiz tomonidan olib borilayotgan isloxotlar barcha sohani o`z ichga qamrab olgan, jumladan imkoniyati cheklangan bollarni o`qitishda inklyuziv ta`lim berishga oida normativ-xuquqiy xujjatlarni tasdiqlash to`g`risidagi xukumat qarori (638-son, 12.10.2021 yil) qabul qilindi. Ushbu qaror bilan jumladan, umumiy o`rta ta`lim tashkilotlarida inklyuziv ta`limni tashkil etish tartibi yo`g`risidagi nizom tasdiqlandi. Nizomga ko`ra, o`quvchilarning bino ichda xarakatlanishi va ta`lim

olishlkari uchun maxsus sharoitlar yaratilgan maktablarda inklyuziv va boshlang`ich tayanch korreksion siniflar tashkil etildi.

Bunda o`quvchiular birinchi sinfga 7 yoshga to`ladigan yilda qabul qilinadi, shuningdek maktablar uchun belgilangan yosh meyoridan ikki yilga oshgan bollarni qabul qilishga ruxsat etiladi.

O`quvchilarni mazkur sinflarga qabul qilish xududiy xalq ta`limi boshqarmasi xuzurida tashkil etilgan, psixologik –tibbiy –pedagagik komissiyta xulosasiga ko`ra ota-onalar yoki ularning o`rnini bosuvchi shaxslar roziligi bilan amalga oshiriladi. Bunda albatda inklyuziv siniflarda o`quvchilar soni 30 nafardan oshmasligi ko`zda tutiladi.

Inklyuziv va boshlang`ich tayanch korreksion siniflarga faqat bir xil tibbiy tashxisdagi o`quvchilar qabul qilinadi.

Ushbu qarroga ko`ra, inklyuziv ta`lim siniflarini o`qtuvchilariga mexnatning aloxida sharoitlari uchun xar oyda to`lanadigan ustama xaqi xa belgilanadi. Jumladan sinfda aloxida ta`lim extiyojlari bo`lgan bir nafar bola uchun –lavozim maoshini 10 foizi, 2 nafar bola uchun –lavozim maoshin g 20 foizi, 3 nafar bola uchun lavozim maoshiningh 30 foizi, ikki va undan ortiq inklyuziv ta`lim siniflarida 4 nafar va undan ortiq bola uchun ta`lim –tarbiya ishlarini olib brogan o`qtuvchilarga va maxsus pedagoglarga lavozim maoshining 30 foizi miqdorida xaq to`lanadi.

Inklyuziv ta'limga pedagog psixologik tayyorlik quyidagi qadriyatlar va e'tiqodlarga asoslangan ma'lum pozitsiyani shakllantirishni nazarda tutadi:

Alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalar normotipik deb ataladigan bolalar bilan bir qatorda o'rganish va rivojlanish huquqiga ega.

Birgalikda o'qitish nafaqat "maxsus" bolalarga ijtimoiy o'zaro munosabatni o'rganishga yordam berishi kerak, balki me'yoriy bolalarda empatiyani, turli xil, tushunarsiz xatti-harakatlarga bag'rikenglik, empatiya qobiliyati va boshqa insonparvarlik qadriyatlarini rivojlantirishi kerak. Bu fazilatlar, albatta, bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchilar va boshqa mutaxassislarda ham bo'lishi kerak.

"Maxsus" bolalarni "maxsus" bo'lmaganlar bilan birgalikda o'rgatish oson ish emas, bunda qiyinchiliklar muqarrar ravishda yuzaga keladi. Siz bunga tayyor bo'lishingiz kerak.

Nogiron bolalarni o'qitish alohida uslubiy tayyorgarlikni talab qiladi - maxsus dasturlar yoki pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish, moslashtirish va amalga oshirish.

Birgalikda "maxsus" va "oddiy" bolalar ishtirok etishlari mumkin guruh ishi, shu bilan birga ularga turli o'quv maqsadlari tayinlanishi mumkin.

Muvaffaqiyatning zaruriy sharti - bu "maxsus" bolalarni ularning xususiyatlari bilan bir qatorda qabul qilish va ularga o'z maqsadlariga erishishda yordam berishga tayyorlik.

Bunday pozitsiyani shakllantirish uchun insonparvarlik dunyoqarashi, energiya va o'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalari kerak. Oxirgi shartsiz, qiyin inklyuziya sharoitida ishlaydigan o'qituvchi professional charchash deb ataladigan narsaga duchor bo'lish xavfini tug'diradi. Bundan tashqari, maktabda inklyuziv yondashuvni joriy etish

ma'muriyatning faol yordamisiz mumkin emas. Jamoa bilan metodik va tushuntirish ishlari olib borilishi kerak, shunda barcha xodimlar bir pozitsiyada turishi va qanday harakat qilish kerakligi bo'yicha yagona ramka algoritmini ishlab chiqish kerak. qiyin vaziyatlar. O'qituvchi kimdan yordam so'rashni bilishi kerak. Maktabda samarali psixologik yordam xizmati bo'lishi kerak.

Uning xodimlari "maxsus" bolalarga hamrohlik qilish, bolalar va o'qituvchilar o'rtasida aloqa o'rnatish va qo'llab-quvvatlash, o'qituvchilar va ota-onalarni qo'llab-quvvatlash, sinf bilan tizimli ishlash bilan shug'ullanadi. Bunday ish "maxsus" bolalarni qabul qilish va qo'llab-quvvatlash, ularga qiyin vaziyatlarda yordam berish, nima uchun ular boshqa bolalar bilan birga o'qishlari muhimligini tushuntirishga qaratilgan bo'lishi kerak, nega ular ba'zan o'zlarini g'alati tutishadi, bu nimani anglatishi mumkin va ularga qanday qilib to'g'ri yordam berish kerak.

Kitob hamkorlikda yozilgan. Todd Uitaker AQShning Indiana shtat universitetining ta'lim bo'yicha professori. O'qituvchilar uchun bir qator bestsellerlar muallifi. Annet Bre - mashhur amerikalik yozuvchi, maslahatchi va notiq. Ushbu taniqli ta'lim mutaxassislari o'zlarining kitoblarida o'qitishning noyob dasturini taklif qilishadi: o'quvchilar yutuqlari rasmini yaxshi tomonga tubdan o'zgartiradigan 40 ta samarali usul!

Profilaktika maqsadida hissiy charchash o'qituvchilar o'zlarining qiyinchiliklarini ham, muvaffaqiyatlarini ham baham ko'rishlari mumkin bo'lgan

norasmiy maydonni tashkil qilish kerak. Interfaol seminarlar, klublar, jamoalar to'garaklari formati bunga juda mos keladi. Bunday tadbirlarning asosiy maqsadi psixologik tushirish, tashvish va hissiy stressni bartaraf etishdir.

Inklyuziv sinf bilan o'qituvchining ishidagi asosiy qiyinchiliklar:

- Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalarda buzilishlarga olib keladigan murakkab xatti-harakatlar namoyon bo'lishi mumkin ta'lim jarayoni. Ba'zan ular boshqalarga nisbatan tajovuzkorlikni ko'rsatadilar, bu boshqa bolalarning sog'lig'i va farovonligi uchun xavf tug'diradi.

Boshqa bolalar, ularning xatti-harakatlariga munosabat bildirish orqali bolalarni qo'rqitishi mumkin.

Normotipik bolalarning ota-onalari noqulay o'quvchini sinfdan olib tashlashgacha zudlik bilan choralar ko'rishni talab qilishlari mumkin.

Nihoyat, bolalarning qobiliyatlari o'quv dasturini talab darajasida o'zlashtirishga imkon bermasligi mumkin.

Bunday qiyin vaziyatlarni qanday hal qilish kerak? Birinchidan, har qanday holatda ham inklyuziv yondashuvni amalga oshirish turli xil resurslarni investitsiya qilishni talab qilishini tushunish muhimdir. Bu dasturlarni moslashtirish, individual o'quv rejasini va individual vazifalarni tayyorlash va "maxsus" bolalar bilan ishlash uchun mutaxassislarni jalb qilish va ota-onalar jamoasi bilan qo'shimcha muloqot qilishdir. Bu ishga tayyorgarlik ko'rish va uni to'g'ri rejalashtirish muhimdir.

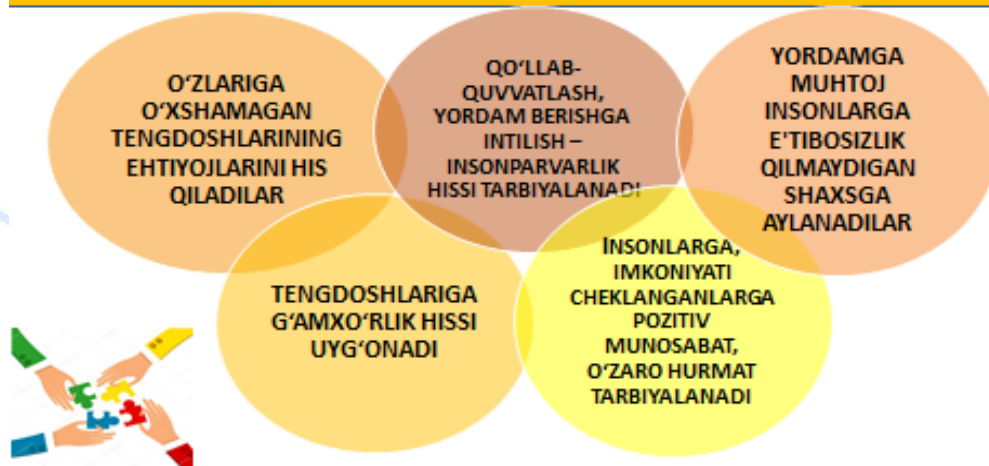
"Maxsus" bolalarning ta'lim olish imkoniyatlarini baholab, bolaning umumiy dastur bo'yicha sinf bilan birga o'qishi yoki yo'qligini tushunish kerak. Salbiy javob bo'lsa, uni real maqsadlar bilan o'qitishning individual rejasini tuzish, ularni amalga oshirish muddatlarini belgilash va rejani izchil amalga oshirish kerak.

Maxsus yordamga muxtoj bolalar umumta'lim sharoitida o'qitishda ukuv tarbiya jarayonini moslashtirish metodlari. Inklyuziv ta'lim metodik erdam turi, turli xil shakllarda bulib, ular kuyidagilarni o'z ichiga oladi:

- sinf o'qituvchisiga maslaxat va yordam berish;
- maxsus o'qitish qo'llanmalari va yordamchi materiallar bilan ta'minlash;
- ota – onalar, kungillilar yoki katta o'qituvchilar tomonidan mavjud bo'lgan yordamlarni ta'minlash;
- o'quv reja dars jadvali, baxolash mezolariga moslashtirish va uzgarishlar bilan tanishtirish;
- o'qituvchilar bilim va malakalarini oshirish uchun sharoit yaratish;

- faol qullab – quvvatlovchi rahbar va shu kabilarni o`z imkoniyati cheklanganiga olgan ijobiy maktab muxitini tashkil etish va ta`lim jarayonida dustona munosabatni shakllantirish;

INKLYUZIV TA'LIM SOG'LOM BOLALAR HAYOTIGA QANDAY TA'SIR KO'RSATADI?

- ma'muriyatga bolalarning aniqlash va baxolashda yordam kursatish;
- ijtimoiy psixologik va sog`lokni saqlash xizmatlarini muvofiklashtirish kabi ishlarni amalga oshirishdan iborat.

Inklyuziv ta`limda aloxida extiyojli bolalarga ta`lim tarbiya berish bolaning nukson turiga kura sinfni va dars jarayonini moslashtirishni talab etadi. Inklyuziv sinf o`qituvchilariga sinf–dars jarayonini samaradorligini oshirishga oid tavsiyalar ishlab chiqiladi. Ushbu tavsiyalar xar bir nuqson turi buycha aloxida tuzilgan. Inklyuziv ta`lim tizimida o`quv tarbiya jarayonining tashkil etilishi

- Inklyuziv ta`lim tashkil etilgan barcha umumta`lim maktablarda imkoniyati cheklangan bolalar va usmirlarga nisbatdan dustona munosabat ruxiy shakllanadi.

- Inklyuziv ta`limni amalga oshirayotgan umum ta`lim maktablarida davlat ta`lim standartlariga ilova sifatida imkoniyati cheklangan bolalar va usmirlar uchun korreksion dasturlar ham inobatga olinadi, maxsus korreksion ishlarni amalga oshirish uchun shart sharoitlar yaratiladi (maxsus jixozlangan korreksion xonasi, maxsus texnik vositalar).

- Inklyuziv ta`limni amalga oshiraётgan umumtalim maktablarida tayyorlov guruh va birinchi sinflarda 35 daqiqa, yuqori sinflarda 45 daqiqadan darslar olib boriladi.

- Imkoniyati cheklangan bolalar va usmirlarning bilimlari ularning shaxsiy xususiyatlari va qobiliyatlariga asoslangan holda belgilangan tartibda baxolanadi.

- Ta`lim jarayonida zamonaviy umumdidaktik tamoyillar bilan bir qatorda maxsus tamoyillar ham e`tiborga olinadi.

- Korreksion ta`lim o`quvchilarning extiyojlariga ko`ra tabaqalashtirilgan holda tashkil etiladi.

- Inklyuziv ta'lim amalga oshirayotgan umum ta'lim maktabiga o'quvchilar otalarning arizasi hamda – psixologo- pedagogik komissiyalar xulosalari asosida qabul qilinadi va ta'lim muassasalarining xabarlarining buyrug'lari bilan tastiqlanadi.

Inklyuziv ta'lim amalga oshirayotgan umumta'lim maktabdagi sinflarda integratsiya qilingan o'quvchilar soni 3\4 nafardan oshirilmaydi hamda o'quvchilarning umumiy soni 25 nafargacha belgilanadi .

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki ta'limga inklyuziyani joriy etishdagi muammolar va to'siqlar maktabda ishlaydigan o'qituvchilarning kasbiy faoliyatini faollashtirish, ularning inklyuziv ta'limni amalga oshirishga psixologik, uslubiy va tashkiliy tayyor xolatga keltirish . Inklyuziv ta'lim bo'yicha xalqaro kompetensiya markazi faoliyati, o'qituvchilarning malakasini oshirish yo'nalishidagi tajribasi. O'qituvchilarning alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan ishlashga tayyorligining tarkibiy qismlari bo'lajak o'qituvchilarning ushbu tayyorgarligini shakllantirish modelining maqsadli, mazmuni, protsessual va diagnostik bloklari ishlab chiqish. Va tizimda pedagoglarning kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirish xalqaro tajribalarda foydalangan xolda ta'lim va tarbiya berish muhimdur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. ШОМАХМУДОВА Р.Ш ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМ (Халқаро ва Ўзбекистондаги тажрибалар) Ташкент-2010
2. Alekhina N. V., Alekseeva M. N., Agafonova E. L. O'qituvchilarning tayyorgarligi ta'limda inklyuziv jarayon muvaffaqiyatining asosiy omili sifatida / N. V. Alekhina, M. N. Alekseeva, E. L. Agafonova // psixologik fan va ta'lim. 2011. No 1. S. 83-92.
3. Volosnikova L. M., Chimarov V. M., Malyarchuk N. N. Inklyuziv ta'lim nazariyasi va amaliyoti to'g'risida / L. M. Volosnikova, V. M. Chimarov, N. N. Malyarchuk // Valeologiya. 2015. No 1. S. 37-42.
4. Gershkovich T. B. Pedagogik faoliyatga tayyorgarlikni shakllantirish va uning individual moslashish strategiyalari bilan bog'liqligi / T. B. Gershkovich; jami ostida ed. N. S. Gluxanyuk // Nazariy va kafedraning ilmiy eslatmalari eksperimental psixologiya Rossiya davlat kasb-hunar pedagogika universiteti. Yekaterinburg: RGPPU nashriyoti, 2006. 501 p.
5. Goldfarb O. S. Chelyabinsk davlat universiteti talaba-defektologlarini nogironlarga hamrohlik qilish sohasida tayyorlash tajribasi / O. S. Goldfarb; javob. ed. M. V. Ovchinnikov // Inklyuziv kasb-hunar ta'limi: Butun Rossiya materiallari. ilmiy-amaliy. konf. (2014 yil 21-22 noyabr). Chelyabinsk: Chelyab nashriyoti. Davlat. un-ta, 2015. S. 5-7.

6. Zagvyazinskiy V.I. Uyg'onish davri keladimi? Rossiya ta'limining innovatsion rivojlanish strategiyasi: monografiya / V. I. Zagvyazinskiy. M.: Logos, 2014. 140 b.
7. Mutaxassislar nazari bilan inklyuziya. URL: http://www.spbobrazovanie.ru/inkluzivnoe_obrazovanie/inkluziia_glazami_speci alistov
8. Malyarchuk N. N. Salomatlikni saqlash va sog'liqni saqlash ta'limi / N. N. Malyarchuk // Tyumen davlat universiteti xabarnomasi. Gumanitar tadqiqotlar. insonparvarlik qiladi. 2015. No 1. S. 183-189.
9. Miloserdova G.V. Inklyuziv ta'lim metodologiyasini o'zlashtirish mumkin, ammo o'qituvchining qalbida bunday bolalarga muhabbat bo'lishi kerak / Miloserdova G.V. // Rahbarning qo'llanmasi ta'lim muassasasi. 2014. No 9. 17-21-betlar.
10. Milliy ta'lim tashabbusi "Bizning yangi maktab» // TechExpert. URL: <http://docs.cntd.ru/document/902210953>
11. Odilboyevich J. H. SHAXS VA UNING TEMPERAMENTIDA PSIXOLOGIK HIMOYA MEKANIZMLARINING ORNI VA AXAMIYATI MOSLASHISHDA UNING TARKIBIY QISMLARI //MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH. – 2023. – T. 2. – №. 19. – С. 78-84.
12. Одилбоевич Ж. Х. ШАХС ВА УНДАГИ ПСИХОПАТИЯ ХОЛАТЛАРИ КЕЛИБ ЧИҚИШ САБАБЛАРИ ВА ПРОФИЛАКТИКАСИ //PEDAGOG. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 693-699.
13. Haydarjon J. SHAXS IJTIMOY XIMOYASIZLIGINIOGISHGAN XULQ ATVORGA TASIRINI IJTIMOY PSIXOANALITIK MEKANIZMLARI //BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 9-12.
14. Odilboyevich, J. H. (2023). SHAXSLARARO MULOQOT DAVOMIDA MULOQOTNING VERBAL VA NOVERBAL HARAKATLARDA SHAXNING KOZ QARASHLARI VA YUZ MIMIKASIGA QARAB YOLG 'ON ALOMATLARINI ANIQLASHNING PSIXOLOGIK TAVSIFI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 15(5), 59-64
15. Odilboyevich, Jurayev Haydarjon. "SHAXS XAYOT DAVOMIDA PSIXOLOGIK HIMOYA MEKANIZMLARINING ORNI VA AXAMIYATI." *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ* 16.2 (2023): 128-133.

16. Jurayev, H. (2022). OILAVIY MUNOSABATLARNING BOLA RUHIYATIGA TA'SIRI. NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI PSIXOLOGIYA KAFEDRASI.
17. Odilboyevich, J. H. (2023). SHAXS XAYOT DAVOMIDA PSIXOLOGIK NIHOYA MECHANIZMLARINING ORNI VA AXAMIYATI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 16(2), 128-133.
18. <https://goaravetisyan.ru/uz>
19. <https://advice.uz/>